

УДК 321.74:94(477) "1918/1939"

О. Івасечко

Національний університет "Львівська політехніка"

Р. ЛАЩЕНКО: ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ІДЕЇ НАРОДОПРАВСТВА

© Івасечко О., 2010

Виділено основні напрями української політичної думки міжвоєнного періоду (хронологічні межі 1918–1939 рр.). Розглянуто їхню класифікацію на основі праць І. Лисяка-Рудницького, В. Потульницького та В. Заїкіна. Запропоновано авторський підхід до виокремлення народницько-демократичного напрямку української політичної думки. Визначено місце і роль українського громадсько-політичного діяча, ідеолога національно-визвольного руху в Україні на початку ХХ ст. Р. Лашенка у розвитку народницько-демократичного напрямку вітчизняно-політичної думки.

Ключові слова: міжвоєнний період, народницько-демократичний напрям, ідея народоправства.

Ivasechko Olga

The fundamental trends of the ukrainian political thought of the between-war period (chronological boundary 1918-1939) have been distinguished in the article. On the basis works by I. Lysiaka-Rudnytskogo, V. Potulnytskogo, V. Zaikina of their classification have been under review. The author points of view are suggestion concerning of the selection of the peoples-democratic trend of the ukrainian political thought. The place and the role of the Ukrainian public-political figure, an ideologist of national-liberation movement in Ukraine at the beginning XX century R. Laschenko in the process forming of the peoples-democratic trends have been lightening in the article. The peculiarities of the peoples-democratic trend of that period have been determined.

Keywords: a between war period, a peoples-democratic trend, an idea of the peoples government.

На сучасному етапі суспільно-політичної розбудови України значної актуальності набуває питання про створення національної стратегії розвитку держави. Вона має відповідати ментальним особливостям та потребам українського народу, його державницьким вподобанням, сприяти встановленню правових і соціальних принципів. Брак державотворчого досвіду провокує соціально-економічні та політичні кризи, які є характерними для нинішнього українського суспільства. З огляду на це, незаперечно значення набувають дослідження як європейських, так і вітчизняних учених у сфері державного будівництва. Найпліднішим у сенсі вітчизняних державницьких розробок є міжвоєнний період розвитку української політичної думки, який датується 1918–1939 рр. Значною мірою він був репрезентований політичними ідеями українських учених, які змушені були емігрувати за кордон після встановлення антидемократичного радянського режиму.

Актуальність державотворчих ідей українських науковців-емігрантів минулого століття визначається кількома факторами. По-перше, навіть в умовах іноетнічного середовища українська діаспора не розгубила свого етнічного коріння, національних традицій, світогляду, мови, віри і української ідеї. По-друге, будучи активними учасниками національно-визвольних змагань

українського народу 1917–1921 рр., вони чималу частину своїх праць присвятили аналізу причин поразки державницьких устремлінь українців, що дасть можливість на сучасному етапі державотворення уникнути помилок минулого. По-третє, погляди представників української діаспори найбільш адаптовані до світогляду та суспільно-політичних уподобань українського народу. По-четверте, процес повернення та використання науково-теоретичних ідей учених-емігрантів можна вважати найкращими інвестиціями в сучасний процес державного будівництва в Україні [1, с. 42]. Відомий український дослідник І. Лисяк-Рудницький правильно зазначив, що державницькі ідеї тогочасної української суспільно-політичної думки можна зіставити з “неораним перелогом”, які потребують не лише теоретичного переосмислення, а й втілення у сучасну державотворчу практику [5, с. 63].

Початок 90-х років ХХ ст. ознаменувався відродженням наукового інтересу до політичної та державницької історії українського народу без її заідеологізованих оцінок. Основні ідеї вітчизняної політичної думки міжвоєнного періоду знайшли своє відображення у перших роботах з цієї проблематики Б. Кухти, М. Кармазіної, І. Салтовського та ін. Окремі аспекти розвитку українських державницьких ідей того чи іншого напрямку політичної думки, їх вплив на політичне життя українського суспільства були висвітлені вітчизняними дослідниками, а саме: І. Чеховичем, А. Усенком, М. Гордієнком, Ю. Римаренком, С. Гелеєм, І. Бегеєм, Я. Турчин та ін.

Одночасно можна констатувати недостатність наукових праць, у яких відображається систематизація змісту і розвитку української політичної думки міжвоєнного періоду. Праці І. Лисяка-Рудницького, В. Заїкіна, В. Потульницького та О. Мошак залишаються чи не єдиними спробами систематичного викладу історії її розвитку у новітній період. Малодослідженою залишається значна частина творчого спадку представників українського народництва та його особливостей, викликаних поразкою національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. в Україні. Тому метою публікації є дослідження теоретичних ідей відомого носія народницької ідеології, громадсько-політичного діяча початку ХХ ст., ідеолога українського визвольного руху – Р. Лашенка. Важливо зіставити різні підходи щодо класифікації напрямів тогочасної політичної думки і визначити місце у них Р. Лашенка через аналіз його суспільно-політичних поглядів.

Так, відомий український дослідник І. Лисяк-Рудницький запропонував чотирикомпонентну структуру української політичної думки, де виділив демократично-народницький, консервативний, комуністичний та інтегрально-націоналістичний напрями. Водночас учений визначив народництво та комунізм як “ліві”, а консерватизм – як “праві”. Народництво і консерватизм назвав плюралістичними течіями, тоді як комунізм та інтегральний націоналізм, як такі, що поділяють тоталітарний світогляд [5, с. 66]. Проаналізувавши розвиток народницької ідеології, учений вважає М. Грушевського останнім його представником. На думку І. Лисяка-Рудницького, у післяреволюційний період народницька ідеологія втратила провідні позиції через поразку національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. в Україні. Саме народники значною мірою залучалися до процесу державного відновлення, а отже, несли і безпосередню відповідальність за поразку української революції.

Найвживанішою є класифікація напрямів української політичної науки, запропонованої сучасним українським ученим В. Потульницьким. Зокрема, він виділяє народницький, консервативний та національно-державницький напрями. Згідно з запропонованою класифікацією, Р. Лашенко, М. Грушевський та С. Шелухін є представниками народницького напрямку [7, с. 73].

В. Потульницький доводить, що спільним у дослідженнях учених народників міжвоєнного періоду було те, що вони присвятили свої праці найактуальнішим проблемам розвитку українського народу. Найвищим критерієм історичної оцінки вони вважали народний добробут і народоправство, досліджували історію українського народу як окремої етнокультурної одиниці, ідею можливих федерацій його з іншими народами, а також питання демократичних традицій в Україні, історико-правових підстав українського народу на державне самовизначення. Основними підвалинами української державності народники називали принципи народоправства, демократизму, безкласовості як ознаки, що були історично притаманні українській нації. Народ у їхньому

розумінні трактувався як територіальне об'єднання усіх громадян, що проживають в Україні незалежно від їхньої національної, партійної і класової належності, віросповідань і мов. Права народу взагалі і кожної окремої людини зокрема трактувалися вище від права держави, обґрунтовувався примат інтересів трудового народу в Україні, який, на їхній погляд, був єдиним представником української нації, домінантою визволення праці від експлуатації капіталу, переважання соціальних інтересів мас над національними [7, с. 75–76].

Подібну класифікацію запропонував відомий український історик першої третини ХХ ст. В. Заїкін. У своїй праці “Історико-правнична наука української еміграції та головні ідеологічні напрямки в ній” (1937 р.) він виділив основні ідеологічні напрямки української історико-правничої науки в еміграції. Поряд з християнсько-консервативним і націоналістично-державницьким напрямками учений особливе місце відводить народницькому, визначаючи його найвпливовішим. В. Заїкін вказує, що витoki народницької ідеології пов’язані із заснуванням Кирило-Мефодіївського братства, основоположником якого є М. Костомаров. На думку В. Заїкіна, еволюція “народницької” школи привела до позитивних наслідків в науці, у тому числі розвитку об’єктивних методів дослідження, які були позбавлені надмірного ідеологізму. Він правильно вказує на те, що погляди народників в дореволюційний і післяреволюційний періоди істотно відрізнялися. До характерних ознак старого українського “народництва” В. Заїкін насамперед зараховує переконання у неспроможності українського народу до державного будівництва, зосередження основної уваги у своїх дослідженнях на житті народу, а також легковажному ставленні до історії української державності.

На думку В. Заїкіна, у післяреволюційний (еміграційний) період народництво “...ослабло, еволюціонувало, проте не зникло зовсім” [3, с. 3]. До найвизначніших представників старої народницької школи на еміграції учений зараховує М. Грушевського, П. Христюка, М. Шаповала. Натомість прихильниками новонародницької ідеології, на його переконання, були Р. Лашенко, О. Мицюк, І. Шимонович, О. Саліковський, С. Шелухін, І. Огієнко. Свої наукові дослідження вони проводили у сфері теорії держави і права, а також державно-церковних відносин. В. Заїкін наголошує на тому, що їхня політична ідеологія значною мірою відрізняється від народницьких ідей М. Грушевського, адже вона була “... більш етична, більш поміркована й більш державницька” [3, с. 5].

Виразним і послідовним представником новонародницької ідеології в еміграції, на думку В. Заїкіна, був Р. Лашенко. Він виділив основні проблеми наукових досліджень вченого, а саме: 1) особливості українського державного устрою; 2) розвиток та трансформація ідеї народоправства; 3) встановлення правової системи і правових відносин в українському суспільстві. Аналіз праць Р. Лашенка засвідчує, що світогляд дослідника формувався під впливом таких українських учених, як М. Владимирський-Буданов, В. Антонович та М. Грушевський. Саме їхні погляди стали основою чітко вираженого ідеалістично-народницького бачення Р. Лашенка, адже захоплення народницькою ідеєю проявляється вже в перших його працях. Одночасно В. Заїкін не погоджується з думкою окремих науковців про те, що Р. Лашенко є носієм української “націонал-фашистської” ідеології [3, с. 2]. Навпаки, вказує дослідник, ідеалізація народних установ, народного права і народоправства є характерною ознакою науково-теоретичного світогляду Р. Лашенка. На відміну від М. Костомарова та В. Антонович, Р. Лашенко акцентує увагу на проблемах українського державотворення, становлення України як незалежної держави. Він заперечує твердження попередників про неспроможність українського народу до державного будівництва, але водночас погоджується з тим, що найбільшою вартістю і найвищим критерієм історичної оцінки є народне добро і народоправство. Р. Лашенко у своїх працях відтворював ідею демократизму як історичну ознаку українського народу.

Своєрідною, з наукової точки зору, є класифікація представників української політичної думки, яку запропонувала сучасна вітчизняна дослідниця О. Мошак. Вона бере за основу запропоновану І. Лисяком-Рудницьким систематизацію головних напрямів української політичної думки новітнього часу, розглядаючи останню як процес, що охоплює кілька паралельних і окремих, взаємозалежних та взаємопов’язаних напрямів [5, с. 63]. Однак О. Мошак вказує на потребу уточ-

нення такої класифікації. Вона справедливо зазначає, що у післяреволюційний період народницька ідеологія значно ослабла, а втрата національної незалежності та більшовицька політика розвіяли соціалістичні та комуністичні ілюзії патріотично налаштованих українських інтелігентів. Це спричинило еволюцію поглядів багатьох соціалістів в бік цінностей традиційної ліберальної демократії. З огляду на це намагання втілити принцип соціальної справедливості, яке завжди було пріоритетним для більшої частини українських демократів, поступилося прагненню до громадянської та національної свободи [6, с. 11].

Поряд з цим, продовжує О. Мошак, на протигагу європейським народам напрямок української політичної думки викристалізовувався в умовах відсутності національної державності, що надало їм специфічних ознак. Йдеться насамперед про нехарактерне для класичної європейської ліберальної демократії поєднання боротьби за утвердження громадянських свобод, її наднаціональних принципів з національним питанням, устремлінням до побудови національної держави.

Ідея демократизму виступає тут як бачення майбутньої держави як національної і демократичної одночасно [6, с. 13]. Тому, на думку О. Мошак, для міжвоєнного періоду справедливо б було означити лівий плуралістичний напрям (за термінологією Івана Лисяка-Рудницького) як демократичний, звертаючи увагу ті зміни, які в середині нього були викликані революційними подіями 1917–1920 рр. [6, с. 12]. На цій підставі дослідниця виділяє три напрями української політичної думки міжвоєнного періоду, а саме: демократичний, консервативний і націоналістичний. До демократів дослідниця зараховує тих представників української політичної думки міжвоєнного періоду, які найбільше прагнули бачити майбутню Україну демократичною державою українського народу. Враховуючи такі критерії, представниками цього напрямку вона вважає учених, яких В. А. Потульницький в своїй теорії української політології зарахував до різних наукових напрямів: С. Дністрянського, С. Рудницького, О. Ейхельмана – до націонал-державницького, а С. Шелухіна та Р. Лашенка – до народницького [6, с. 13].

На наш погляд, аналізуючи зазначені підходи щодо систематизації української політичної думки міжвоєнного періоду, доцільно виділити три її напрями: народницько-демократичний, консервативний і націоналістичний (за визначенням І. Лисяка-Рудницького “інтегральний націоналізм”). На цій підставі Р. Лашенко є представником народницько-демократичного напрямку, оскільки домінуючою ідеєю в його наукових пошуках було організація незалежної України на основі демократичних принципів. Важливо, що ідею демократії Р. Лашенко ототожнював із народоправством, як характерну ознаку історичного розвитку українського народу.

Оптимальною формою державного правління для України Р. Лашенко назвав республіканський демократичний устрій. Свою позицію він обґрунтував через ідею поширення демократичних традицій та принципу виборності владних інститутів в організації суспільно-політичного життя українського народу. Дослідник стверджує, що фундаментальною основою української державності є опора на власні, історично притаманні українському народові цінності – народоправство, демократизм, безкласовість, розуміння народу як територіального об’єднання усіх громадян, що проживають в Україні, незалежно від їхньої національної, партійної і класової належності, віросповідань і мов.

До функціональних повноважень віча як верховного органу народу належало вирішення найважливіших питань розвитку тогочасного суспільства. У контексті цього питання Р. Лашенко зазначає, що: “Віче встановлювало рішення з управління, договори з князями та іншими землями, оголошувало війни, заключало мир, закликало князів, вибирало владик, робило розпорядження про збір війська і про захист країни, віддавало на власність або в “кормленіє” землі, встановлювало торговельні права і якість монети, інколи ставило громадою церкви та монастирі, встановлювало правила і закони” [4, с. 103]. Він доходить висновку, що віче було важливим елементом тогочасного суспільно-політичного життя, бо “являло живу дійсну волю громади, цілого колективу” [7, арк. 35].

Проаналізувавши владні повноваження народного віча на українських землях, Р. Лашенко погоджується з думкою, що віче виконувало функцію не лише законодавчої гілки влади, а й судової, особливо у справах захисту громадянських прав. Одночасно вони наділялись і контро-

люючими функціями, наприклад, констатує Р. Лашенко, народні збори могли “судити, проганяти і карати другорядні власті, що були встановлені князями, а інколи їх самих” [4, с. 106].

Важливим з позиції розвитку демократичних принципів є той факт, підкреслює дослідник, що вічевий устрій не обмежував особисту свободу та індивідуальність, “не спрямовував своїх ударів на обезличення маси, на перевернення її з живого органічного тіла, яке розв’язуючи громадські справи, чуло і тремтіло, як бджолиний рій, в мертве і покірне стадо...” [8, арк. 46]. Насамперед Р. Лашенко акцентує увагу на тому, що кожний член вічевої “общини” був не лише повноправним суб’єктом приватних прав, але і носієм високої ідеї народної суверенності. Така позиція доводилась залученістю кожного громадянина як члена віча до справ державного управління і була основою народного життя. Очевидним є й те, підкреслює Р. Лашенко, що такий тип державного устрою сприяв зростанню загального рівня народного добробуту в усіх його верствах, а також розвитку ініціативності та творчих сил населення. Основою державної організації була народна воля, вільний договір та повага до кожної окремої особи як “поодинокого “атома” великої цілості” [8, ф. 370, оп. 1, справа 7, арк. 52]. Це сприяло розвитку політичної системи, а саме – її правових і побутових відносин, договірних принципів.

Р. Лашенко поділяє думку М. Костомарова про те, що віче було “найдорогоціннішим і найважливішим явищем народної самобутності ...ознакою існування землі, що визнає свою автономію” [2, с. 1]. Варто зазначити, що не усі сучасники вченого, дослідники історії вітчизняного парламентаризму дотримувались однакової позиції щодо функціонального призначення народного віча. Частина науковців вважає, що народне віче і боярська дума – це представницькі органи народної влади. Натомість інші дотримуються думки про те, що такий інститут, як віче, не мав системи представництва, а головними його функціями були формування народних загонів та обрання військового командування. Наприклад, один із перших дослідників історії віча в Київській Русі В. Сергієвич ще у XIX ст. доводив, що віче і князь були рівнозначними суттєвими елементами давньоруської суспільної організації. Відомий історик права М. Владимирський-Буданов, на відміну від В. Сергієвича, виділив три органи державної влади Київської Русі, а саме: князь, боярська дума і віче. Натомість відомий український історик М. Довнар-Запольський вважав, що як носій верховної влади в державі віче мало таке значення, як народні збори в Стародавніх Афінах чи Римі.

Р. Лашенко, слідом за М. Костомаровим, поділяє позицію С. Дністрянського, С. Чубатого, С. Федорова. Зокрема С. Дністрянський писав: “Українська держава несе в собі довгу передісторію парламентаризму, що починається саме з існування віча княжої доби, коли функціонування останнього надавало правлінню київських князів найбільш демократичного характеру” [2, с. 1]. Натомість український історик М. Грушевський висловлював свою думку у менш категоричній формі: “В моменти поважливі віче виступало як справжній суверен” [2, с. 1]. В умовах київської централізації держави, вважає він, починає знову прокидатися політична самоуправа [2, с. 1]. Р. Лашенко вирізняє Українську державу серед європейських саме за ознакою її народоправства, а владу віча називає верховною. Дослідник наголошує на тому, що віче було зверхнім народним органом влади, “...в ньому відбилася верховна воля народу” [2, с. 1]. Наукові опоненти Р. Лашенка стверджували, що він переоцінює значення вічевого елементу в державному устрою українських земель і пояснює це “сліпим наслідуванням поглядів М. Костомарова” [3, с. 115].

Проаналізувавши розвиток національної демократичної традиції, Р. Лашенко справедливо зазначає, що у процесі становлення української державності спостерігалися як демократичні, так і аристократичні тенденції, які постійно змінювалися та еволюціонували. Наприклад, доварязький період характеризувався народоправством, демократизмом, виборністю і свободою. У князівський період, особливо в Галичині, поступово укріплювався та розвивався аристократичний устрій державної організації. Переважання тієї чи іншої тенденції Р. Лашенко пояснює особливостями історичного розвитку української державності, наявністю дестабілізуючих чинників в її суспільно-політичному житті. Домінація демократичних або аристократичних ідей визначала і певну форму правління в Україні – монархію чи республіку. Характерно, що ідея демократизму не ототожню-

валася із реальним народоправством, республіканською формою правління чи втіленням принципу виборності. Навпаки, ідея народоправства, сприймалася як реалізація “права як правди”, а також часто уособлювалася з демократизмом справедливого, енергійного та видатного князя, наголошує Р. Лашенко [4, с. 105].

Аналізуючи державний устрій Київської Русі, учений доходить висновку, що домінуюча роль у прийнятті важливих рішень відводилась українському народу. Ідея народоправства була центральною в усіх сферах функціонування тогочасної української державності. З метою підтвердження власної позиції Р. Лашенко виділяє основні принципи державної організації Київської Русі, а саме: 1) ідея народоправства, коли верховним органом влади землі-держави було народне віче. Одночасно управління державою здійснював і князь, як невід’ємний структурний елемент політичної системи; 2) ідея децентралізації влади (автономія громад, місцеве самоуправління); 3) існування демократичного принципу виборності, коли управління здійснювалось як власними (місцевими) виборними органами, так і представниками з центру на місцях (посадниками), що не порушували загальнодемократичної концепції цілісності державності; 4) договірний характер правових відносин, наприклад, між вічем і князем, між князем і землями тощо. Це, на думку Р. Лашенка, свідчило про наявність конфедеративних тенденцій в процесі становлення держави; 5) не народ для держави, а держава існує для народу, який бере безпосередню участь у державному житті; 6) як прояв демократичності державного устрою – повна відсутність станів і каст та політична рівноправність усіх членів суспільства, які беруть участь у вічі як представницькому органі, що виражає верховну волю народу [4, с. 147–148].

Отже, проаналізувавши основні державотворчі погляди Р. Лашенка, можемо констатувати про обґрунтування ним ідей народоправства та демократизму. Принцип народоправства він розглядає як важливу складову історичного розвитку українського народу і на цій підставі доводить доцільність республіканської форми державної організації України. Важливо, що ідея демократизму стала основою федералістичної концепції Р. Лашенка, принципом взаємовідносин України з іншими державами в системі міжнародних відносин. Саме ця тема потребує подальших досліджень з метою формування цілісного уявлення про концепцію державного будівництва Р. Лашенка.

Державотворчі пропозиції Р. Лашенка спрямовуються на виконання важливих завдань у процесі становлення демократичної незалежної української держави. Насамперед йдеться про запровадження принципів народоправства, захисту прав і свобод людини, політичного плюралізму, відповідальності та підконтрольності влади тощо. Учений усвідомлював, що процеси утвердження демократичних ідеалів і становлення незалежної держави є взаємопов’язаними, адже державна незалежність – це основа для розвитку демократичних і соціальних принципів. З огляду на це, справедливим є твердження, що Р. Лашенко є представником народницько-демократичного напрямку української політичної думки міжвоєнного періоду, а його народницький світогляд зазнав трансформації внаслідок поразки революції 1917 – 1920 рр.

Р. Лашенко правильно вказує, що теоретичні розробки та уроки минулого мають враховуватись українськими політичними діячами та науковцями у процесі вибору форми державного правління і відповідно до ментальних особливостей українського народу. Політологічні розробки Р. Лашенка не втратили актуальності і в сучасних умовах українського державного будівництва. Вони можуть бути використані для встановлення демократичного політичного режиму в Україні, системи правових відносин та розвитку громадянського суспільства, пошуку власної траєкторії державного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетьманчук М. П. *Сергій Шелухін: суспільно-політичні погляди та державотворчі ідеали: Монографія* / М. П. Гетьманчук, Я. Б. Турчин. – Львів: Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Т. Шевченка. 2006. – 214 с. 2. Єрмолаєв В. *Віче в Київській Русі – важлива складова державного механізму* / В. Єрмолаєв // Електронна бібліотека юридичної літератури

“Правознавець”. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/chapter/2/24/856>. 3. Заїкіна О. Історично-правнича наука української еміграції та головні ідеологічні напрямки в ній / О. Заїкіна, В. Заїкін. – Львів: Перша Союзна Друкарня, 1937. – 19 с. 4. Лащенко Р. Лекції по історії українського права / Р. Лащенко. – К.: Україна – Ч. 1.: Княжа доба. – Ч. 2: Литовсько-польська доба. – 1998. – 248 с. 5. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – К.: Основи, 1994. – Т. 2. – 573 с. 6. Мошак О. Альтернативні концепції української державності в політичній думці української міжвоєнної еміграції в Європі: Дис. .... канд. політ. наук: 23.00.01 “Теорія та історія політичної науки” / Мошак Олена Володимирівна. – Одеса, 2002. – 196 с. 7. Потульницький В. Теорія української політології / В. Потульницький. – К.: Либідь, 1993. – 192 с. 8. ЦДІА України у м. Львові.

УДК 001.89:323.15

Т. Плазова

Національний університет “Львівська політехніка”

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ ОСЕРЕДКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В США

© Плазова Т., 2010

Досліджується та аналізується питання діяльності українських наукових осередків на території США. Особливу увагу приділено головним центрам науки української діаспори, а саме: Науковому товариству ім. Т. Шевченка, Українській вільній академії наук та Українському інституту Америки.

Ключові слова: українська діаспора, наукове товариство, академія наук, інститут Америки, імміграція.

Plazova Tetyana

The activity of Ukrainian scientific center on the area of U.S.A. is explored and analyzed. The special attention is considered on three main centre of science of Ukrainian. Diaspora, and exactly on Scientific Society of name T. Shevchenko, Ukrainian free academy of science and Ukrainian institute of America.

Keywords: Ukrainian diaspora, Scientific Society, academy of science, institute of America, immigration.

З історії української діаспори США у вітчизняній та зарубіжній літературі нагромадився доволі широкий пласт видань, які висвітлюють різноманітні проблеми, що стосуються виникнення української діаспори у цій країні, основних етапів імміграції українців до США, створення та діяльність їх громадсько-політичних, релігійних, культурно-просвітницьких, наукових, молодіжних, професійних, жіночих та інших організацій у цій країні. У цих працях подається численний фактичний матеріал, наводяться повністю або фрагментарно важливі документи зазначених організацій та осередків, імена їхніх активних діячів, статистичні дані. Утворення та діяльність українських наукових осередків на території США є лише однією із тем, яка потребує детального